

כולנו גרים

ספרי דברים פרשת וזאת הברכה פסקא שמג

"ויאמר ה' מסיני בא" - כשנגלה הקב"ה ליתן תורה לישראל, לא על ישראל בלבד הוא נגלה אלא על כל האומות. תחילה הלך אצל בני עשו, אמר להם: מקבלים אתם את התורה? אמרו לו: מה כתוב בה? אמר להם: "לא תרצח". אמרו: כל עצמם של אותם האנשים ואביהם רוצח הוא שנאמר: "והידיים ידי עשו" ... "ועל חרבך תחיה" (בראשית כז). הלך אצל בני עמון ומואב, אמר להם: מקבלים אתם את התורה? אמרו לו: מה כתוב בה? אמר להם: "לא תנאף". אמרו לו: כל עצמה של ערווה להם היא, שנאמר: "ותהרין שתי בנות לוט מאביהן". הלך אצל בני ישמעאל אמר להם: מקבלים אתם את התורה? אמרו לו: מה כתוב בה? אמר להם: "לא תגנוב". אמרו לו: כל עצמם אביהם ליסטים היה, שנאמר: "והוא יהיה פרא אדם". וכן לכל אומה ואומה שאל להם אם מקבלים את התורה ... לא דיים שלא שמעו, אלא אפילו שבע מצות שקבלו עליהם בני נח לא יכלו לעמוד בהם עד שפרקום. כיון שראה הקב"ה כך, נתנם לישראל. משל לאחד ששילח את חמורו וכלבו לגורן והטעינו לחמור לתך ולכלב שלש סאים. היה החמור מהלך והכלב מלחית. פרק ממנו סאה ונתנו על החמור. וכן שני וכן שלישי. כך ישראל קבלו את התורה בפירושה ובדקדוקיה אף אותם שבע מצות שלא יכלו בני נח לעמוד בהם ופרקום. באו ישראל וקבלום. לכך נאמר: "ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו".¹

במדבר רבה פרשת נשא פרשה יג סימן טו

"פר אחד בן בקר" - כנגד כהנים. "איל אחד" - כנגד לוויים. "כבש אחד" - כנגד ישראל שכולם קבלו את התורה בסיני. "שעיר עזים אחד לחטאת" - כנגד הגרים שעתידים להתגייר ושהיו שם, שכולם ראויים, שנאמר: "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" (ויקרא יח ה). כהנים לויים וישראלים לא נאמר, אלא: "האדם", מלמד שאפילו עובד כוכבים המתגייר ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול.²

משנת רבי אליעזר פרשה טז עמוד 303

למה הגרים דומין בפני ישראל? לרועה שהיה רועה את עדו, וברח שה אחד מן האֶפְרַיִם ונכנס לתוך הצאן.³ והיה חביב עליו יותר מדאי. למה? שאלו לקחן בדמים, וזה שלא בדמים, אלא מאליו בא, ונכנס בתוך הצאן. כך ישראל, כמה אותות ונפלאות עשה להן הקב"ה, כמה קולות ולפידים וברקים הראה אותן בהר סיני, עד שקיבלו את התורה. אבל הגר לא ראה מאומה, אלא מאיליו בא ונדבק בישראל. לכך הכתוב מזהיר עליו.⁴

¹ ובפסקא הסמוכה ממשיך ספרי את הקו הזה, דווקא על הפסוק "אף חובב עמים" שמפשוטו אולי אפשר היה להבין אחרת. וזה לשונו שם: "אף חובב עמים, מלמד שחבב המקום את ישראל מה שלא חבב כל אומה ומלכות". אלה ואחרים, הם המדרשים הקלאסיים על העדפתו הברורה של עם ישראל על פני אומות העולם, אשר סרבו לקבל את התורה ומכאן נוצר הקרע ואף השנאה בין ישראל לאומות: "מאי הר סיני? - הר שירדה שנהא לאומות העולם עליו" (גמרא שבת פט ע"א). אך באמת הייתה פנייה והצעה לאומות העולם לקבל את התורה! האם הייתה זו הצעת שווא, רק "לצאת ידי חובה"? האם אין בהצעה זו משום עדות לתוקפה הכלל-אנושי של התורה? האם בסירוב הגויים הפכה התורה לפרטיקולארית ואיבדה את אופייה האוניברסאלי? האם רק מאוחר יותר התווסף למשל האיסור: "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'" ? ראה דברינו ["תורה לאומית מול תורה אוניברסאלית"](#) בפרשת יתרו וכן דברינו בפרשת כי תבוא ["האבן תשמור את האבן"](#) לגבי כתיבת התורה על אבנים בכניסה לא"י והיחס הדואלי שם לגויים - שיטת ר' יהודה ור' שמעון. ואם נחזור למעמד הר סיני, ראה איך בלעם מרגיע את אומות העולם בעת מתן תורה: "ה' מסיני בא - מלמד כשנגלה הקב"ה ליתן תורה לישראל, הרעיש כל העולם כולו על יושביו ... באותה שעה נתכנסו כל אומות העולם אצל בלעם בן בעור, אמרו לו: תאמר שהקב"ה מביא מבול על עולמו ומחריבו כשם שעשה לראשונים ... אמר להן: לאו, היום הוא מולך בעולמו, היום הוא מישב את עולמו ... תורה הוא נותן לעמו, שבת הוא נותן לבניו, שכר טוב ליראיו, שנאמר: ה' עוז לעמו יתן. אמרו לו: אם כן, ה' יברך את עמו בשלום" (מדרש תנאים לדברים פרק לג כן הוא במכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ה, גמרא זבחים קטז ע"א, פסיקתא רבתי פסקא כ ועוד). האם כל זה רק "לצאת ידי חובה"? האם כל זה לא אמיתי?

² וראה מסכת שבועות לט ע"א: " ... שכן מצינו במשה רבינו, כשהשביע את ישראל אמר להן: דעו, שלא על דעתכם אני משיב אתכם אלא על דעת המקום ועל דעתי, שנאמר: ולא אתכם לבדכם וגו'. כי את אשר ישנו פה; אין לי אלא אותן העומדין על הר סיני, דורות הבאים וגרים העתידין להתגייר מנין? תלמוד לומר: ואת אשר איננו פה עמנו היום (דברים כט)". הרי לנו שהפנייה אל אומות העולם לא נמחקה לגמרי ומתקיימת באותם שבאים לחסות תחת כנפי השכינה. הפוטנציאל תמיד קיים וההצעה המקורית לא הייתה רק אמתלא. ראה דברינו ["אשר יעשה אותם האדם וחי בהם"](#) בפרשת אחרי מות, בפרט הספרא שהבאנו בסוף הגיליון שם הנוסח הוא אפילו חד יותר: " ... וכן הוא אומר: הטיבה ה' - לכהנים ללויים לישראלים לא נאמר כאן, אלא: הטיבה ה' לטובים, הא אפילו גוי ועושה את התורה הרי הוא ככהן גדול". שם גוי (!) וכאן "עובד כוכבים שהתגייר". ולעניינינו מספיקה הגרות.

³ אֶפְרַיִם הוא שדה מרעה. ראה מסכת ביצה פרק ה משנה ז לגבי בהמות שמותר לשחוט ביום טוב: "אין משקין ושוחטין את המִדְבָּרִיּוֹת אבל משקין ושוחטין את הַבְּיָתוֹת. אלו הן ביתות? הלנות בעיר. מדבריות? הלנות בְּאֶפְרַיִם".

⁴ ובמדרש תנחומא (בובר) פרשת לך לך סימן ו: "אמר ריש לקיש: חביב הוא הגר שנתגייר, מישראל בעמידתו על הר סיני. למה? לפי שאילו שראו קולות וברקים וההרים רועשים וקול שופרות, לא היו מקבלים את התורה. וזה שלא ראה אחד מהם, בא והשלים עצמו

ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק שמות פרשת שמות

וידוע מחלוקת ראשונים אי האבות יצאו מכלל בני נח ואלו דברי אלהים חיים, דמכלל בני נח יצאו ואברהם אבינו ע"ה נקרא בחגיגה (גי' א) תחילה לגרים. אבל לכלל ישראל לגמרי לא באו עד מתן תורה. שהיה קידושין כמו שאמרו בסנהדרין (נ"ט א) על הפסוק (דברים לג, ד') "תורה ציוה לנו משה מורשה קהלת יעקב" - מאורסה. ואברהם הובטח בזה בשבועה והוא כמו שידוכין והתקשרות בשבועה, אבל עדיין אפשר להינתק עד הנישואין שנגמרו השידוכין. ועל זה נאמר (שמות כ"ג, ט') וידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים, שהיו אז דוגמת נפש הגר.⁵

שו"ת ציץ אליעזר חלק כ סימן מד

בספרי שו"ת ציץ אליעזר חלק ט"ז סימן כ"ד הבאתי בשם הגאון בעל אור שמח ז"ל שכותב בספר משך חכמה פרשת ואתחנן על הפסוק: שובו לכם לאהליכם, שהיה להם לישראל בשעת מתן תורה דין של גר שנתגייר, ושזהו שאמר להם שובו לכם לאהליכם, ואין אוהלו אלא אשתו, שמותר להם בקרובותיהם שנשאו לפני כן ואין צריכים לפרוש מהם.⁶

רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק יג הלכות א-ד

בשלשה דברים נכנסו ישראל לברית במילה וטבילה וקרבת. מילה היתה במצרים שנאמר וכל ערל לא יאכל בו, מל אותם משה רבינו שכולם ביטלו ברית מילה במצרים חוץ משבט לוי ועל זה נאמר ובריתך יצורו. וטבילה היתה במדבר קודם מתן תורה שנאמר וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם, וקרבת שנאמר וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות ע"י כל ישראל הקריבום.

וכן לדורות כשירצה העכו"ם להיכנס לברית ולהסתנוף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו עול תורה צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן, ואם נקבה היא טבילה וקרבת, שנאמר: ככס כגר - מה אתם במילה וטבילה והרצאת קרבן אף הגר לדורות במילה וטבילה והרצאת קרבן.⁷

ויקרא רבה כג ב - "לקחת לו גוי מקרב גוי"

"כשושנה בין החוחים" - רבי אליעזר פתר קרא בגאולת מצרים. מה שושנה זו כשהיא נתונה בין החוחים היא קשה על בעלה ללוקטה, כך הייתה גאולתן של ישראל קשה לפני הקב"ה ליגאל. זהו שכתוב "או הנסה א-להים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי" (דברים ד) - אלו ערלים ואלו ערלים, אלו מגדלי בלורית ואלו מגדלי בלורית, אלו

להקב"ה וקיבל עליו מלכות שמים. יש לך חביב מזה?". הרי שבהיבט של הבחירה בתורה, הגרים עדיפים! מעין נגוד לו - "כפה עליהם הר כגיגית" של ישראל ואולי גם אנטיתזה לכלל "גדול המצווה ועושה" (יש דעה בגמרא קידושין שגדול מי שאינו מצווה ועושה.

⁵ המקור העיקרי לדברים אלה היא הגמרא בחולין קא ע"ב, שאגב דיון בשיטת ר' יהודה האוסר גיד הנשה גם בבהמה טמאה (משום שבתקופת האבות עדיין לא נאסרו בהמת לא-כשרות) קובעת: "לא נקראו בני ישראל - עד סיני" ורש"י מסביר שם שאמנם השם ישראל ניתן ליעקב בהקשר המאבק עם המלאך והנגיעה בגיד הנשה, אך לעניין חיוב במצוות וקבלת התורה, לא נקרא עם ישראל בשם זה, רק אחרי מעמד הר סיני. והפסוקים בספר בראשית האומרים: "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה", נכתבו בסיני. ראה רש"י ותוספות "לאחר מעשה" בגמרא חולין שם. הרוצה להתעמק בעניין יפנה לגמרא שם. לנו חשובה "התגלית" שבני ישראל עצמם עברו תהליך גיור במשך כשלושה חודשים מיציאתם ממצרים ועד מעמד הר סיני, והפירוש חדש לפסוק "כי גרים הייתם בארץ מצרים" - שעברתם תהליך גיור כדת וכדין בדומה לגר שבא להתגייר. ראה סיכום העניין גם בערך ישראל באנציקלופדיה התלמודית כרך כו: "בהלכה הוזכר השם ישראל - בין על הכלל ובין על הפרט - בניגוד לבן-נח או גוי, וכן אמרו שהנודד מבני נח מותר בישראל, שאין נקראים בני נח אלא שאר האומות. שאף על פי שגם בני ישראל הם מבני נח, כיון שנתקדש אברהם אבינו, נקראו על שמו ולא על שם נח. ומכל מקום לא נקראו ישראל - לענין מצוות - עד סיני, היינו עד שעת מתן תורה, שנבחרו ישראל, וכל זמן שלא ניתנה תורה נקראו בני נח". ויש שמקפידים לקרוא לבני ישראל מתקופת האבות ועד השלמת הגיור בסיני "זרע אברהם".

⁶ מי שגם מאריך בנושא גיור בני ישראל (בני אברהם נכון יותר או בני האבות) הוא פירוש משך חכמה על הפסוק: "שובו לאהליכם". וכבר פלפלו רבים בנושא שאם אכן היו בני ישראל גרים לכל דבר לאחר מעמד הר סיני, היו מותרים בקרובותיהם (כגון עמרם שנשא את יוכבד דודתו לאישה), אך מאידך אפשר שהיו צריכים לקדש מחדש את נשותיהם. וכמו כן, האם הבנים שנולדו קודם מעמד הר סיני נחשבים לעניין מצוות פריה ורביה ועוד. הרושם הכללי הוא שהאחרונים מתייחסים לנושא גיור בני ישראל בתהליך שהחל במילה וקרבת הפסח במצרים והסתיים במעמד הר סיני והברית שבספר שמות פרק כד, כדבר פשוט וברור ודנים בו להלכה ברצינות רבה.

⁷ ראה גם דבריו של הרמב"ם בפירושו למשנה, הקדמה למסכת זבחים. דברים אלה מוסדים על מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק יב: "והיה כאזרח הארץ מה אזרח אין נכנס לברית אלא בשלשה דברים במילה וטבילה ובהרצאת קרבן". ובספרי במדבר פרשת שלח פסקא קח: "רבי אומר: מה ישראל שלא באו לברית אלא בשלשה דברים במילה וטבילה ובהרצאת קרבן, אף הגרים כיוצא בהם". אבל "כניסה לברית" אולי איננה גיור מלא במובן ההלכתי של המילה. הרמב"ם שמביא דברים אלה בהלכות הדנות בתהליך הגיור, לא מותיר ספק בעניין; הלכות גיור מושתתים על התקדים של תהליך הגיור של בני ישראל (זרע אברהם) ביוצאם ממצרים. ראה גם מדרש אגדה (בובר) במדבר פרק טו: "ככס כגר יהיה. כשם שלא באו ישראל לחסות בצל כנפי השכינה עד שהיו מולים וטבילה וקרבת, כן אין הגר נכנס תחת כנפי השכינה אלא במילה וטבילה וקרבת". לחסות תחת כנפי השכינה הוא לשון ממגילת רות. ראה דברינו [קבלת גרים](#).

לובשי כלאים ואלו לובשי כלאים. אם כן, לא הייתה נותנת מדת הדין לישראל שיגאלו ממצרים לעולם! אמר ר' שמואל בר נחמני: אילולי שאסר הקב"ה עצמו בשבועה, לא נגאלו ישראל לעולם.⁸

מכילתא דרבי ישמעאל משפטים - מסכתא דנזיקין פרשה יח

"וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים"⁹. לא תוננו - בדברים, ולא תלחצנו - בממון. שלא תאמר לו: אמש היית עובד לבל קורס נבו, והרי חזירים בין שיניך, ואתה מדבר מילין כנגדי!¹⁰ ומנין שאם הוניתו שהוא יכול להונך? תלמוד לומר: "כי גרים הייתם". מכאן היה רבי נתן אומר: מום שבך אל תאמר לחברך.¹¹

אלשיך דברים פרק י פסוק יט

ולא תאמרו הנה טעם זה לא יצדק בנו עם הגר לאהבו, ואחר שאין לנו טעם זה למה נאהבהו והוא מזרע טמא ואנחנו כולנו קדושים ואין אהבה רק בין השווים!¹² לזה אמר: "ואהבתם את הגר" מטעם שווי, כי הלא גם אתם דומים להם כי גרים הייתם בארץ מצרים, כי במצרים עבדתם עבודת גילולים ונתגיירתם שם ובאתם אל הקדושה, והוא מה שעל כן נכנסנו תחת כנפי השכינה במילה וטבילה כנודע כמשפט הגרים.¹³

מדרש זוטא - רות (בובר) פרשה א

ומה ענין רות אצל עצרת, שהיא נקראת בעצרת בזמן מתן תורה? ללמדך שלא ניתנה תורה אלא על ידי ייסורים ועוני, וכן הוא אומר: "חִתְּךָ יִשְׁבוּ בְּהַ תְּכִין בְּטוֹבְתְךָ לְעֵנֵי אֱלֹהִים" (תהלים סח יא).¹⁴

⁸ כבר הזכרנו מספר פעמים את השפל הנורא שאליו ירדו בני ישראל במצרים, עד שעוד רגע ולא היו נגאלים כלל. ראה למשל דברינו [משכו וקחו לכם](#) בפרשת בא. הגאולה הייתה בסופו של דבר בזכות השבועה של הקב"ה לאבות, בזכות היות בני ישראל אז במצרים מזרע אברהם לפחות. אבל שבועה זו איננה באה במקום תהליך יסודי ומלא של גרות ממש. זרע אברהם עדיין איננו עם ישראל. אמנם [קיימו האבות את התורה](#), אבל לכלל בני ישראל לא נכנסו. מכאן, מהדיוטא התחוננה של גילולי מצרים, מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו ומארמי אובד אבי, מתחיל מסע הגיור של אבותינו ששיאו במעמד הר סיני ובברית שמות פרק כד, שהוא אבן בניין אב לכל הגרים לדורות שיעשו מסע אישי פרטי - ורות היא הדוגמה בחג השבועות.

⁹ הפסוק אותו הוא דורש הוא בשמות כב כ. שלוש פעמים נוספות מוזכר בתורה הביטוי: "כי גרים הייתם בארץ מצרים". בשמות כג ט, ויקרא יט לד ובדברים י יט. וראה גמרא בבא מציעא נט ע"ב שמונה 36 ויש אומרים 46 מקומות בהם הזהירה התורה על הגר.

¹⁰ מן הסתם לא מדובר שאדם סתם מתגרה בגר, אלא הדבר קשור בענייני ממון ומדובר שהיה ביניהם דין ודברים, שאולי גם הגיע לבית הדין, ובמהלך העימות ביניהם, הטיח בעל הדין בגר: מי אתה שבכלל תדבר כנגדי! מה שמוכיח שבאמת אין הוא רואה בגר שווה אליו.

¹¹ זה מקור הביטוי "מום שבך אל תאמר לחברך", בעניין היחס לגר. משמע יש לכולנו מום בעברנו ואל לנו להתנשא. ראה מכילתא זו בגמרא בבא מציעא נט ע"ב ושם מבאר רש"י: "מום שבך אל תאמר לחברך - כיון דגרים הייתם - גנאי הוא לכם להזכיר שם גירות". (ובגמרא שם זהו מקור הביטוי: בבית התלוי לא מזכירים את החבל). ובפירושו לויקרא יט לד אומר רש"י: "כי גרים הייתם - מום שבך אל תאמר לחברך: אני ה' אלהיכם - אלהיך ואלהיו אני". וחזקוני שם, מוסיף ומרחיב (כדרכו) על רש"י: "כי גרים הייתם בארץ מצרים פרש"י מום שבך אל תאמר לחברך ובמצרים עבדו ישראל עבודת כוכבים כדכתיב בסוף יהושע והסירו את אלהים אשר עבדו אבותיכם בעבר הנהר ובמצרים". אך ראה פירוש רמב"ן לשמות כב כ שלא מסכים עם הקו הזה של רש"י (ואבן עזרא שם) ומחזיר את "כי גרים הייתם בארץ מצרים" ל"לא תונה ולא תלחצנו" ללחץ הפיסי של העבדות: "הנכון בעיני כי יאמר, לא תונה גר ולא תלחצנו ותחשבו שאין לו מציל מידך, כי אתה ידעת שהייתם גרים בארץ מצרים וראיתי את הלחץ אשר מצרים לוחצים אתכם ועשיתי בהם נקמה, כי אני רואה דמעת העשוקים אשר אין להם מנחם ומיד עושקיהם כח, ואני מציל כל אדם מיד חזק ממנו". רמב"ן כנראה לא אוהב את הרעיון שעם ישראל ניתק במצרים מעברו עד שהיה צריך לעבור תהליך של גיור. האם זה פגע ביכולת הוויכוח שלו עם הנוצרים?

¹² אלשיך מסביר את צמד הפסוקים: "עֲשֵׂה מִשְׁפָּט יְתוֹם וְאֶלְמָנָה וְאֶהָב גֵּר לְתֵת לוֹ לֶחֶם וְשִׂמְלָה: וְאֶהָבְתֶם אֶת הַגֵּר כִּי גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם". את המעבר מאהבת ה' את הגר לאהבתנו אותו. ניחא ה' - עפ"י המשל במשנת רבי אליעזר לעיל על השה השצטרף אל העדר מהאפר הפתוח - אבל למה אנחנו?

¹³ ולא עוד, אלא כפי שהראינו לעיל. ראה גם דבריו של אלשיך בפירושו לויקרא יט לד: "ונתן טעם ואמר כי גרים הייתם בארץ מצרים. והוא לומר כי מה תבזוהו על אשר עבד עבודה זרה, והלא אם גם אתם עבדתם אותה ונתגיירתם בארץ מצרים, ולא עוד כי אם שזה נתגייר בארצכם. כאומרו אתך גר בארצכם, כי בבת אחת הושוו אתך, כי מיד נכנס בקדושה בעצם תחת כנפי השכינה שהוא בארץ ישראל שלעומת ארץ העליונה. מה שאין כן אתם כי גרים הייתם בארץ מצרים אדמה טמאה, שלא היה גירותכם בדבקות עצמי כגר הזה שנתגייר בארצכם". וראה שוב לעיל דברי ר' צדוק מלובלין: "ועל זה נאמר (שמות כ"ג, ט) וידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים, שהיו אז דוגמת נפש הגר". לא גרים במונן של אזרחים מדרגה שנייה ומשוללי זכויות, אלא גרים ממש שעברתם תהליך גיור לכל דבר ועניין.

¹⁴ פרשנים ובעלי ספרי מנהיגים מציינים את הקשר של רות לחג השבועות, לא רק בפן החקלאי ועונת השנה (קציר חיטים), אלא גם במוטיב של מתן תורה וקבלת התורה. כאן, ע"י בני ישראל במעמד הר סיני, וכאן ע"י רות המסמלת את הגרים שמתחברים למעמד זה, אם בממד ההלכתי הפשוט ואם בממד המיסטי-רוחני של הנשמות שעמדו על הר סיני. מדרש זה, המציין את התורה המתקיימת מתוך חסר חומרי דווקא, כמאמר חכמים: "פת במלח תאכל ... ובתורה אתה עמל", הוא אולי המקור הקדום לכולם (ראה שני פסוקים קודם לפסוק שהמדרש מביא מתהלים סח, פסוק ט המתאר את מעמד הר סיני: "אֶרֶץ רְעֵשָׁה אֶף שָׁמַיִם נְטָפוּ מִפְּנֵי אֱלֹהִים זֶה סִינֵי מִפְּנֵי אֱלֹהִים אֶלְהֵי יִשְׂרָאֵל"). כך או כך, אנו מקוים שהצלחנו להראות שהקשר בין רות למתן תורה הוא הרבה יותר עמוק. אזכור גרות רות בחג מתן תורה בא להזכיר לנו שבעצם כולנו גרים, כולנו עברנו תהליך דומה, בני אברהם יצחק ויעקב כבני ובנות בנות לוט ועגלון מלך מואב. אלה שנאמר עליהם "סגולה מכל העמים" ואלה שנאמר עליהם: לא יבואו בקהלה ה'. אלו ואלו, הללו והללו. אולי תזכורת זו תביאנו ליחס קצת פחות מתנשא ויותר אמפטי לבאים לחסות תחת כנפי השכינה. ולמרות דברי חז"ל שאין מזכירים לגר את עברו ומוצאו, את עברנו שלנו נזכיר, נכיר ונוקיר.

חג שמח ולימוד מחכים ומהנה

מחלקי המים

מים אחרונים: הזכרנו מספר פעמים (אך לא פרטנו ולא הרחבנו) את הברית שבסוף פרשת משפטים, שמות פרק כד, הכוללת הקמת מזבח, הקרבת זבחים ושלמים והזאת דם על העם. ושיאה בפסוק: "וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע". ראה דברינו [אימתי אמרו נעשה ונשמע](#) בפרשת משפטים, שם הצבענו על המחלוקת הגדולה בין רש"י, אשר מקדים את הפרשה לפרשת יתרו, לפני עשרת הדברות; ובין רמב"ן שמשאיר אותה במקומה. לפי רש"י זה היה החלק של קבלת מצות בתהליך הגיור. ומיד אחריו – מעמד הר סיני וקבלת התורה. לפי רמב"ן הסדר הוא קבלת התורה ורק אחרי מעמד הר סיני הושלם התהליך במעשה הברית ובאמירה נעשה ונשמע (שאולי ניתן לצרפו לכל גיור). אלא שרמב"ן כנראה חולק בכלל על עניין הגרות של בני ישראל ביציאת מצרים כפי שהערנו בהערה 11.